

VOORWOORD

Creativiteit en condition humaine

Paul Verhaeghe

Voor wie Mark Kinet niet mocht kennen: hij behoort tot een ras dat altijd al zeldzaam was en dat vandaag met uitsterven bedreigd wordt. Ik bedoel de combinatie psychiater-psychotherapeut-psychoanalyticus, gefascineerd zowel door kunst en moderne literatuur als door de recente ontwikkelingen in de neurobiologie, werkzaam in een psychiatrisch ziekenhuis en in een privé-praktijk. Hij is bovendien niet te beroerd om ook organisatorische taken op zich te nemen (hoofdgeneesheer, bestuurslid, coördinator) – zonder hem zou de boekenreeks *'Psychoanalytisch Actueel'* er niet zijn. Zelf schrijven doet hij ook nog, en niet alleen artikels, maar ook twee boeken. *'Psychopathologie van het hedendaags leven'* is zijn derde.

De titel refereert bewust aan Freuds *'Zur Psychopathologie des Alltagslebens'*, zij het dat Kinet het niet zozeer over de psychopathologie van het individu heeft, dan wel van het vertoog (in de betekenis die Foucault eraan gaf). In vier onderling samenhangende verhandelingen getuigt dit boek van de zeldzame combinatie waar ik het over had. Kinet fileert achtereenvolgens identiteit en deconstructie, neurowetenschappen, digitalisering en onbehagen en ten slotte zijn eerste liefde, de kliniek, met in dit geval aktueel-pathologie en zelfverwonding op het voorplan. Door de lichtvoetigheid en speelsheid van de tekst heen schemert een gerijpte erudie, waarvan de bibliografie de onderbouw toont.

In het eerste, meteen kortste essay staat deconstructie centraal, als typerend voor ons tijdperk, merkwaardig genoeg samen met globalisering en een zelfs toenemende romantisering van de liefde. Dit vreemde mengsel leidt tot angst en onzekerheid, met als resultaat een behoefte aan controle en beheersing. De volgende stap is de psychopathologisering van de normaliteit, wegens niet-controleerbaar en onbeheersbaar. Net zoals de romantisering van de liefde vooral echtscheidingen oplevert, produceert die behoefte aan controle steeds meer stoornissen *'Made in the USA'*. Begrijp: gebaseerd op de ruime vangnetten uitgeworpen door het *'Diagnosical and Statistical Manual for Mental Disorders'* van de *'American Psychiatric Association'*.

In zeker opzicht illustreert de tweede verhandeling de manier waarop deze noodzaak aan zekerheid ook het veld van de psychoanalyse binnengedrongen is. Vandaag moet alles *'evidence based'* zijn, zichtbaar en voelbaar, zodat de moderne vrijzinnige zich kan blijven rondwentelen in zijn niet-onderkende religie. Het is bewezen, het is – zoals dezelfde Amerikanen zonder enige ironie herhalen: *'a real fact'*. En zelfs de psychoanalyse, als discipline van het marginale, het mislukte, van wat zich telkens net niet toont en net niet realiseert, zoals Lacan zo mooi uiteenzet in het eerste deel van zijn elfde seminarie (*'Les quatre concepts fondamentaux de la psychoanalyse'*), moet vandaag minstens zichtbaar gemaakt worden. De neuro-psychoanalyse, als nieuwste loot aan Freuds boom, wordt royaal gesponsord door de *'International Psychoanalytical Association'*. Immers, als het onbewuste verschijnt op een computerscherm, als de effecten van een analytische behandeling via fMRI aantoonbaar zijn, dan krijgen ook wij de status van Wetenschap en Evidence-Based. Zelf ben ik ervan overtuigd dat dit een ijdele hoop is. Tegenstanders van de pest zullen altijd argumenten vinden – de weerstand is visceraal, de verschijningsvorm ervan tijds- en plaatsgebonden, Barbertje zal en moet hangen.

Het derde essay gaat door op het virtuele aspect van onze leefwereld, waarbij het internet het bestaanscriterium geworden is. Iets bestaat op voorwaarde dat het ons bereikt vanuit het digitale. De film *'The Matrix'* is daarbij de meest voor de hand liggende metafoor: wat wij aannemen voor 'echt' is virtueel; wat daaronder ligt, wordt in de film verklaard door een cyber-complottheorie (de boze Ander – computers – heeft overgenomen, en jan-met-de-pet beseft dit niet) met een bijbehorende oplossing (de heiland komt ons redden). De psychoanalytische verklaring is eenvoudiger: wat

daaronder ligt, wat ons drijft, kennen we nauwelijks en zullen we nooit volledig kunnen kennen. Kennis en beheersing zijn nooit totaal, wat niet wegneemt dat wetenschap bij sommigen een totalitaire aanspraak krijgt. Die aanspraak sluit naadloos aan bij de dominantie van het Imaginaire, als register waarin elk tekort slechts toevallig is en dus opgeheven kan worden. Meteen is dit een regelrechte beschuldiging voor het mislukte individu: hij of zij heeft zich niet voldoende ingespannen, het is zijn en alleen zijn schuld. De voorzieningen zijn er (onderwijs, gezondheidszorg), en als het GIT (ge-individualiseerd traject) of het POP (Persoonlijke Ontwikkelingsplan) mislukt, dan kan dit enkel de fout van dat individu zijn, dat lui is, therapie-resistent of allochtoon. Immers, de efficiëntie en effectiviteit zijn wetenschappelijk onderbouwd.

Die mislukking staat centraal in de laatste verhandeling, waar Kinet zijn eerste liefde terugvindt, de kliniek, in haar meest actuele versie. Het veralgemeend zinverlies (deconstructie), in combinatie met de totalitaire aanspraak van het virtuele – o paradox – werpt steeds meer individuen terug op wat er onder de imaginaire bekleding schuilgaat: het lichaam, als reëel gegeven van vlees en bloed. Een belangrijk motief voor zelfverwonding is machteloosheid en het ontbreken van vertrouwen in de Ander. Als pathologie is automutilatie een teken van onze tijd – de aktueelpathologie. Deze verhandeling bulkt van klinische fragmenten, waarmee Kinet het woord geeft aan mensen voor wie woorden vaak geen draagkracht meer hebben. Het laatste essay krijgt daardoor een beklijvend karakter.

Met enige regelmaat vallen er in de vier verhandelingen verwijzingen naar de wet en het tekort, zoals begrepen door Freud en herwerkt door Lacan. Dit is zonder meer terecht, zij het dat er een ernstig risico bestaat dat een dergelijke verwijzing verkeerd gelezen wordt. Dit is geen roep om de oervader die alles eventjes zal komen regelen (*law and order*). Het is een pleidooi om het tekort te erkennen, als basiskenmerk van '*la condition humaine*', waarbij de wet de antwoorden op het tekort (grosso modo: de uitwisseling tussen mensen), met het bijbehorende genot, regelt en inperkt. Is dat niet het geval, dan verliezen we ons in een steeds meer toenemend depressief genot.

Met dit boek toont Mark Kinet dat er een veel beter antwoord bestaat: creativiteit, als mooiste menselijk kenmerk, het deelnemen aan het proces dat Lacan beschreef als iets wat nooit stopt. Dus: wordt vervolgd.